

BÀI CA NGẪN ĐI TRÊN BÃI CÁT

(Sa hành đoản ca)

- CAO BÁ QUÁT -

Tác giả (1809 - 1855)

Con người

- Là người có tài, nổi tiếng văn hay chữ tốt và có uy tín trong giới trí thức đương thời.
- Là người có khí phách hiên ngang, có tư tưởng tự do, ôm ấp hoài bão lớn, mong muốn sống có ích cho đời.

Cuộc đời

- Đậu cử nhân năm 1831
- Nhà thơ tham gia đấu tranh chống lại triều đình, hy sinh trong cuộc khởi nghĩa Mỹ Lương chống lại chế độ phong kiến nhà Nguyễn.

Sự nghiệp thơ văn

- Ông để lại cho đời 1400 bài thơ, phần lớn là thơ chữ Hán, một số bài văn xuôi, phú Nôm và hát nói.
- Thơ Cao Bá Quát phê phán mạnh mẽ sự bảo thủ, lạc hậu của chế độ phong kiến nhà Nguyễn, phản ánh nhu cầu đổi mới của xã hội Việt Nam giữa thế kỷ XIX.

Bài thơ

Hoàn cảnh sáng tác

- Triều đình nhà Nguyễn bảo thủ, trì trệ; chế độ thi cử rất nghiệt ngã, nhiều bất công.
- Cao Bá Quát nhiều lần ông vào kinh đô Huế để thi Hội nhưng không đỗ.
- Đường vào kinh đô Huế qua các tỉnh miền Trung đầy cát trắng(Quảng Bình, Quảng Trị).

Thể thơ

- Thể ca hành phóng túng, khoáng đạt trong cách biểu đạt ngôn từ, hình tượng.
Bám để thêm nội dung
- Viết bằng chữ Hán, chứa nhiều biểu tượng mang ý nghĩa triết lý sâu sắc .

Bố cục

- Đoạn 1: 4 câu đầu –Tâm trạng của người đi đường.
- Đoạn 2 : 6 câu tiếp - thực tế cuộc đời và tâm trạng của nhà thơ.
- Đoạn 3 : Còn lại - Đường cùng của kẻ sĩ và tâm trạng bi phẫn của nhà thơ.

- ☐ Hình ảnh bãi cát được miêu tả trong bài thơ có đặc điểm gì?
- ☐ Từ đặc điểm ấy cho biết điều gì về con đường mà khách phải đi qua?
- ☐ Cảm nhận của em nếu phải vượt qua một chặng đường như vậy?

1. Hình tượng bãi cát – con đường cùng

Hình ảnh tả thực

- Những bãi cát, cồn cát trải dài bao la của thiên nhiên miền Trung khắc nghiệt
- Cảnh tượng đẹp nhưng dữ dội, khắc nghiệt

Hình ảnh biểu tượng

- Con đường tìm kiếm công danh đầy trắc trở
- Con đường đời nhiều gập ghềnh trong xã hội phong kiến trì trệ

Đây là con đường khó đi. Phải vượt qua những con đường như vậy, bất cứ ai cũng cảm thấy gian nan, mệt mỏi và thậm chí chán nản.

2. Hình tượng người đi trên bãi cát

- ☐ Nhân vật “khách” trong bài thơ có tâm trạng gì?
- ☐ Vì sao nhân vật lại có tâm trạng ấy?
- ☐ Tại sao nhà thơ lại tỏ ra chán nản, miễn cưỡng, không hào hứng khi phải lên kinh đô ứng thí?

Tâm trạng nhân vật khách

*“nước mắt rơi”
“giận khôn vơi”*

Buồn đau, phần uất

Tự trách
bản thân

*“...phường danh lợi tắt tả
trên đường đời”*

chán ghét, khinh bỉ

Giận dữ,
hổ thẹn

*“tính sao đây”
“hát khúc đường cùng”
“đừng làm chi trên bãi cát”*

Hoang mang,
bế tắc,
tuyệt vọng

băn khoăn,
day dứt, bất lực

→ **Tâm trạng đầy mâu thuẫn:** học để thi; nhưng thi đỗ làm quan lại như phường danh lợi; thế thì học thi để làm gì?

Nhà thơ chán nản và miễn cưỡng đi thi bởi:

- Nhận thấy được sự xuống cấp của học thuật, khoa cử của triều đại nhà Nguyễn.
- Khát vọng sống cao đẹp >< hiện thực đen tối, mờ mịt.
- Tinh thần xông pha trên đường tìm lý tưởng >< thái độ và động cơ cầu an hưởng lạc.

Tình thế mà nhân vật “khách” lâm vào:

- Nhà thơ trăn trở day dứt “*tính sao đây*” giữa lựa chọn tiếp tục hay quay đầu, từ bỏ
- *Nhưng*: “*Phía Bắc núi muôn trùng, phía Nam sóng dào dạt*”. Người đi đành đứng chôn chân trên bãi cát.
- Nhà thơ cảm thấy mình cô độc và bế tắc, không tìm thấy lối thoát trên đường đời.

Ý nghĩa câu hỏi kết lại bài thơ: “*Anh đừng làm chi trên bãi cát?..*”

Hỏi cuộc đời, hỏi chính bản thân mình

Xoáy sâu vào những nỗi niềm đớn đau, day dứt, giằng xé nội tâm của nhân vật trữ tình.

Lời thức tỉnh, giục giã bản thân phải quyết định dứt khoát, tìm con đường đi mới.

Nhịp điệu thơ lúc nhanh, lúc chậm, lúc dàn trải day dứt, lúc dứt khoát, bộc lộ suy tư rồi bời.

Hình tượng kẻ sĩ cô độc, lẻ loi, trăn trở nhưng kì vĩ; vừa quả quyết vừa tuyệt vọng trên con đường đi tìm chân lí đầy chông gai.

Thông điệp của bài thơ

- Tâm trạng chán ghét đối với con đường mưu cầu danh lợi tầm thường.
- Phê phán học thuật, khoa cử và chính sự của nhà Nguyễn; tính chất vô nghĩa của lối học khoa cử, con đường công danh theo lối cũ, sự bảo thủ, trì trệ của xã hội đương thời.
- Nhà thơ khát khao một sự đổi mới tích cực hơn.

Những đặc sắc về nghệ thuật của bài thơ

- Hình tượng thơ độc đáo, mang ý nghĩa biểu tượng sâu sắc.
- Thể thơ cổ thể, tự do về kết cấu, vần, điệu; cấu trúc câu dài ngắn khác nhau; cách ngắt nhịp phong phú.
- Âm điệu bi tráng nhưng cũng có những phản kháng âm thầm...

Qua học tác phẩm này, em cần rút ra bài học bản thân như thế nào?

- Đối với con đường học hành, công danh, sự nghiệp
- Lựa chọn nhân cách hay chạy theo số đông
- Sức mạnh nào để dám quay đầu, phản kháng lại xã hội bảo thủ

Điểm cần trân trọng và học tập ở Cao Bá Quát là gì?

- Tài năng
- Bản lĩnh đối mặt với hiện thực thối nát
- Khát vọng đổi mới